

DUCHOVNÁ FARMAKOGNÓZIA:

RYTMICKÉ RASTLINY A ĽUDSKÉ SRDCE.

Ako rozpoznávať liečivé účinky rastlín voľným okom

EMIL PÁLEŠ

Farmakologické poznatky našich dávnovekých predkov neboli získané len metódou pokusov a omylov, ale určitým druhom jasnoty, pomocou ktorého dokázali preniknúť k duchovnej podstate rastlín. Dnes môže človek získať jasnozrak, ak prečistí svoje duševné sily do tej miery, že sa premenia na poznávacie orgány. Rastlina je petrifikovaným, skamenelým obrazom éterického života bytostí. Rastliny s dominantným rytmickým systémom pôsobia u človeka na srdce a pľúca. Existuje cesta, ako eliminovať trend k informačnej revolúcii a rastúcej závislosti od strojov skvalitňovaním vlastnej osobnosti. Myšlienkový poznávací proces vedca nie je nezávislý od jeho morálneho profilu.

Farmakognostická metóda pokusu a omylu

Farmakognózia je veda o rozpoznávaní a vyhľadávaní liečiv rastlinného, živočíšneho a minerálneho pôvodu. Podľa štatistík sa naše vedomosti z farmakológie zdvojnásobujú každých 18 mesiacov. Je však otázka, čo tieto štatistiky v skutočnosti znamenajú: či dvojnásobné množstvo nazhromaždených informácií znamená aj to, že rastlinám dvakrát lepšie rozumieme.

“Dejiny medicíny viackrát zaznamenali odklon od terapie liečivými rastlinami, čo zväčša zapríčinilo stagnáciu, ba aj regres terapeutických postupov”. 1 To znamená, že **rastliny stále obsahujú tajomstvo, ktoré sa nám nedarí zachytiť do siete chemických vzorcov**. Rastlina je viac, než len suma účinných látok.

Triedenia rastlín podľa chemickej alebo botanickej taxonómie nie sú kompatibilné s triedením podľa ich účinku na ľudský organizmus. Látky s blízkym chemickým zložením alebo rastliny z rovnakej čeľade môžu mať diametrálne odlišné účinky, a naopak: v skupine s analogickým terapeutickým účinkom sa ocitnú látky a rastliny veľmi rozličného chemického a botanickeho zatriedenia. 2 Nedá sa povedať, že by existovala nejaká ucelená, systematická teória, ktorá by umožňovala prejsť od chemickej povahy látok v rastline alebo jej zatriedenia do rastlinnej čeľade k jej účinkom na ľudský organizmus. Je známych stále viac jednotlivostí, no chýba zastrešujúca myšlienka. Ako vlastne farmakognózia odhaľuje nové liečivá? Základ osvedčenej skúsenosti, z ktorého je stále ešte odvodená viac ako polovica liečiv v našich lekárňach, farmakológia zdedila už po svojom predvedeckom štádiu – potulných olejkároch a babkách korenárkach. Tento základ sa ďalej rozširuje metódou pokusov a omylov. Aby sa zistilo, ako nejaká neznáma prírodnina pôsobí, nezostáva nakoniec nič iné, ako ju testovať. Moderná farmakognózia je pri hľadaní nových liečiv odkázaná nakoniec na tú najmenej vznešenú zo všetkých vedeckých metód: na to, že sa systematicky skúša, čo to spraví.

Lebo najvznešenejší prístup k životu je dospieť k poznatkom v duchu, v čistom myslení; najnáročnejší, najzdĺhavejší a najdrahší spôsob je vyskúšať všetko fyzicky, na vlastnej koži.

Náročnými analytickými metódami sa dnes izolujú jednotlivé látky a v systematických laboratórnych pokusoch sa pozoruje ich účinok na živé tkanivá. Generácie mŕtvych myší a rôznych ďalších laboratórnych zvierat dláždia každý kus cesty za pokrokom vedy. Ako však vyhľadávali liečivé rastliny naši predkovia, ktorí nemali k dispozícii metódy modernej biochémie? Používanie liečivých rastlín je doložené už u neandertálskeho človeka. Pravdaže tu boli tradované poznatky, ktoré sa odovzdávali z generácie na generáciu po celé tisícročia. Ale tieto poznatky museli najskôr nejako vzniknúť, či nie?

Prehistória medicíny

Súčasní historici medicíny na túto otázku odpovedajú jedným z tých magických slovíčok, ktoré znejú zdanlivo vysvetľujúco, no v skutočnosti sú len pomenovaním bez obsahu, ktoré nič nevysvetľuje. Dávnovekí ľudia vraj "choroby a úrazy liečili najprv inštinktívne".¹ Čo znamená "inštinktívne"?

Absolvent medicíny, keď sa nad tým trochu zamyslí, zistí, že si pod tým nakoniec nevie predstaviť nič, než to, že títo ľudia na to prichádzali metódou pokusov a omylov, ako sa to robí dnes. Predstavuje si to zrejme tak, že človek doby kamennej, keď ochorel, vyšiel pred jaskyňu a povedal si: tu predo mnou v prírode sa rozprestiera 500.000 druhov rastlín. Vyberiem náhodne jednu z nich, a skúsím, či mi nepomôže; ak nepomôže, a ani sa ňou neotrávim, a chorobu prežijem, skúsím nabudúce rastlinu č. 2. Alebo: skupina cromagnoncov táborila pod stromom. Niekoľko listov zo stromu náhodou spadlo do kotlíka. Chorý druh sa uzdravil. Skupina si na to dala pozor, zapamätala si to, a odvtedy odovzdávala tento poznatok ďalej...

Predstavovať si vznik fytotherapie takto je asi také naivné a nereálne ako myslieť si, že tradiční čínski lekári vynali akupunktúru tak, že systematicky, milimeter za milimetrom zapichovali ihly po celom povrchu ľudského tela, aby zistili, čo sa stane. Tieto poznatky starej indickej a čínskej medicíny majú celkom iný pôvod. Pochádzajú od ľudí, ktorí v dávných dobách ešte videli prúdiť rôzne druhy prány, životnej sily v éterickom organizme človeka. Od nich sa tradovali až do dnešných čias. Nie sú výsledkom slepých pokusov a omylov, ale výsledkom bezprostredného vnímania. Keby súčasná medicína mala sama od seba prísť na to, že na povrchu ľudského tela existuje niekoľko sto veľmi jemných aktívnych bodov, pospájaných meridiánmi, náhodným zapichovaním ihiel – neprišla by na to zrejme vôbec.

Ono "inštinktívne" sa stane ešte záhadnejším, keď si uvedomíme, že aj zvieratá sa niektorým druhom rastlín vyhýbajú, a iné zase pri zranení alebo v chorobe vyhľadávajú. Akoby sa za oným "primitívnym inštinktom" skrývala inteligencia, ktorej sa nevyrovná ani moderná medicína.

Za prírodou skutočne stojí inteligencia, inteligentné duchovné procesy, ktorých je príroda výsledkom. **Dávnoveký človek vnímal a prežíval tieto tvorivé duchovné a duševné sily činné v rastlinách, alebo aj mineráloch a kovoch, oveľa intenzívnejšie, hmatateľnejšie, než to dokážeme my dnes.**

Keď kedysi človek predstúpil pred nejakú rastlinu, vynorili sa v jeho duši určité celkom konkrétne pocity, predstavy a obrazy; a keď sa postavil pred inú rastlinu, vyvolalo to v ňom opäť iné dojmy a zážitky. Tieto zážitky mali naozaj oveľa intenzívnejší, jasnejší, hmatateľnejší charakter, než to, čo cíti vo vzťahu k rastlinám

človek dneška, ak vôbec niečo cíti. Vnímali celkom konkrétne kvality a formy pohybu. Ľudová slovesnosť tu hovorí o bytostiach, o gnómoch, ktorí pôsobia v koreňoch, o vílach atď. Analogické duševné dojmy sa spájali s činnosťou alebo poruchou činnosti rôznych častí tela a orgánových systémov človeka. Tak mohla taká prehistorická babka korenárka, hoci by to určite nevedela na mentálnej rovine nijako zdôvodniť, "citovo" siahnuť po tej správnej bylinke.

Prežívanie duševnej atmosféry rastlín. Čerešňa a buk

Ľudové piesne napríklad implicitne obsahujú poznatok, že existuje súvislosť medzi urogenitálnou funkciou ľudského organizmu a čerešňovým stromom. Ako sa tam tento poznatok, ktorý dnes farmakológia musí len potvrdiť, dostal?

Botanik Frits H. Julius, ktorý sa nedíval na stromy len chladným okom vedca, ale pozoroval ich aj vo vzťahu k ľuďom, o čerešni napísal: *"Je medzi našimi stromami ešte jeden taký, ktorý je obklopený toľkým bzukotom, trepotom krídel a čvirikaním vtákov, ako čerešňa? ... je samá radosť, veselosť, šťastné obdarovávanie z nadbytku... Keď sa potom čerešne v košoch nosia do domu, prilákajú všetko mladé, čo sa teší zo života, a hneď je tu veselé klábosenie a hodovanie. Čerešne zvädzajú vždy k nejakej výstrednosti a nestriednosti."* 3

Na druhej strane hovorí o buku: *"Vstúpiť v lete do bukového lesa sa môže stať veľkolepým zážitkom. Čím jasnejšie a slnečnejšie je počasie, o to viac sa budeme cítiť, akoby sme vstúpili do prítmnia chrámu. Husté lístie vytvára vysoké klenby, nesené vznešene vzpriamenými, rovnými stĺpmi sivých kmeňov. Priestor pod nimi je tichý a prázdny. Nepočujeme žiadne čvirikanie; z pôdy sotva vyrastajú bylinky. Taká vážna je sféra, ktorá všetko, čo je plné života, mladé a čerstvé, odmieta."* 3

Človek tu prežíva dve opačné nálady: sféru prekypujúceho života, radosti, slasti – a sféru obmedzovania života, vážnosti, odriekania. **V buku pôsobí presne protikladný duševný princíp ako v čerešni.** Nečudo, že zatiaľčo čerešne sa vždy používali na privolávanie lásky – siahla ruka našich predkov s intuitívnou istotou po bukových listoch ako po prostriedku na zabránenie počatia, resp. vyhnanie plodu.

Biochemik dnes zažíva určité prekvapenie, keď zisťuje, že mnohé magické rastliny, ktoré sa kedysi používali na "vyvolávanie lásky", obsahujú látky podobné pohlavným hormónom človeka, vylučovaným nadobličkami. Napríklad sladovka (čes. lékořice) sa "pridávala do zmesí, ktoré mali privolať lásku a vyvolať vášeň". 4 Aj gaštan "sa používa pri kúzlach lásky a pridáva sa do jedla vytúženej bytosti". 4 Dnes vieme, že sladovka obsahuje látky podobné ženským pohlavným hormónom (estrogénom) a gaštan podobné mužským (androgénom).

Niekdajší človek nepotreboval mikroskop ani skúmavku, aby vedel, čo sa v ktorej rastline skrýva. A k týmto poznatkom sa nedostával iba slepou náhodou. Viac alebo menej vedome, pocitovo, musel prežívať napríklad to, že pagaštan je jeden z naozaj mála veľkých, statných stromov, ktorý kvitne veľkými, jasnobielymi kvetmi. **Tá istá duševná sila, ktorá je u rastlín zodpovedná za kvetotvorný proces, vytvorila v ľudskom organizme obličky.**

Znovuzískanie jasnovidnosti. Duchovné bytosti v rastlinách

Onú starú, inštinktívnu, pocitovú jasnovidnosť ľudstvo stratilo v prospech jasného myslenia. Dômyselnými vedeckými metódami a prístrojmi dnes znovuodhaľujeme mnohé z toho, čo kedysi človek vnímal inak, bezprostredne.

Človek môže opäť získať túto schopnosť vidieť srdcom; avšak už nie temnú, nevedomelú, inštinktívnu – ale skutočný, nový jasnosť, jasnozrak, preniknutý teraz už aj jasným myslením a uvedomovaním si pojmov. Na to však musí vo vzťahu k duchovnej bytosti rastliny vyvinúť takú lásku a mravnú vôľu, o akých si obyčajný človek dnes nevie spraviť ani predstavu – a to pri súčasnom zachovaní jasného, kritického uvažovania. Potom získa poznatky, ktoré mu prezrádzajú niečo zo zvláštneho charakteru tej-ktorej duchovnej bytosti, a ktoré nie sú myšlienkami špekulatívneho charakteru, ale majú skôr charakter estetického a morálneho zážitku. **Zušľachtený etický a estetický zmysel sa mu stanú poznávacími orgánmi duše.**

Tieto poznatky možno sprostredkovať druhému človeku asi práve tak málo, ako málo možno slovne sprostredkovať druhému zážitok z koncertu. Môžete povedať, či bola hudba pomalá alebo rýchla, veselá alebo smutná a pod., čo však pri najlepšej vôli neumožní tomu druhému, aby to hudobné dielo v duchu začul. Práve tak málo ako hudba sa dá nepriamymi cestami sprostredkovať inému povaha skutočností duchovného sveta. Je však možné vybrať jednotlivosti a poukázať na to, ako sa tieto prejavujú aj vo vonkajšej stavbe rastliny.

V Sophii 6 sme použili tento obraz: *“Predstavte si, že by v nočnej tme tancovala nejaká bytosť a v rukách by mala lampáše alebo ohníky. A pohybovala by sa tak rýchlo a cyklicky, že by tie pohybujúce sa svetelné body vykresľovali pred vašimi očami stojaté svetelné obrazce zo svetelných čiar. Onú bytosť by ste nikdy nevideli, ale poznali by ste ju podľa sklonu a ladnosti kriviek pre ňu charakteristických. Takýmto spôsobom éterický tanec víl vytvára formy kvetín; takže taký kvet je akýmsi petrifikovaným, zmrazeným prejavom éterického života, neustáleho pohybu cyklicky prúdiacich síl a rytmov.”* 5,*

Každá rastlina nesie vo svojej stavbe viditeľnú pečať, podpis, charakteristický rukopis tých duchovných síl, ktoré ju vytvorili. Len zasvätený človek však vie tieto “signatúry” duchovných bytostí v prírode čítať. Pre neho sa príroda, ako hovorí Paracelsus, stáva priehľadná ako sklo.

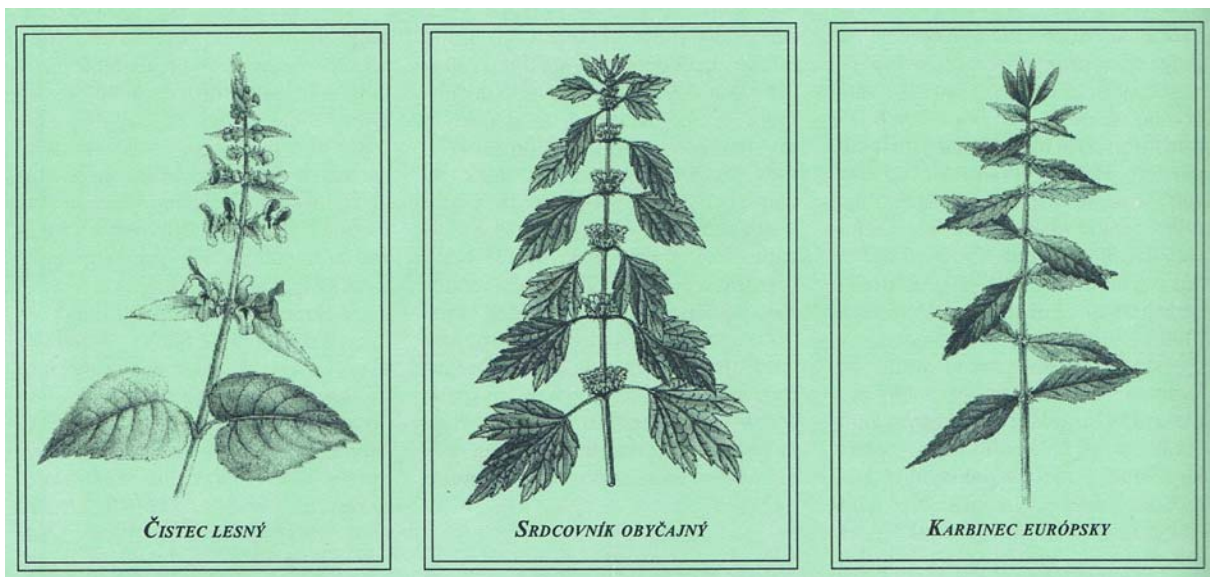
Pozorujme napríklad vňať srdcovníka obyčajného. Existuje druh duchovných bytostí, ktoré dávajú zo seba vyžarovať svetlu a teple veľkomyselnosti, ktorých pohyby sú jasné, zreteľné a rytmické, v ktorých prejave je niečo otvorené a priame, rozhodné a odvážne. Niečo z ich rýchleho pohľadu, vznešeného držania tela, srdečného jasu a tepla postrehneme, v odlesku, u ľudí s ascendentom alebo viacerými planétami v znamení leva. Prečo? Títo ľudia sú s týmito bytosťami užšie spojení; prežívajú svoju chrbticu a svoje srdce inak, intenzívnejšie. Preto sa aj psychické problémy u nich somatizujú tak, že zasiahnu v prvom rade tieto orgánové systémy: srdce, krvný obeh, chrbticu a miechu.

Jedna a tá istá sila, ktorá vytvorila chrbticu a ľudské srdce, žije v srdcovníku. Jeho vzpriamená, rovná stonka a nadol splyvajúce listy, duševné gesto, s akým tu srdcovník pred nami stojí, je to isté, ako keď sa človek z pocitu vznešenosti vnútorne napriami. Pravidelná, rytmicky usporiadaná stavba jeho listov je obrazom rovnomerného tlkotu srdca. To, čo u srdca alebo v hudbe existuje v čase, v pravidelnom takte, nachádzame u srdcovníka rozprestreté, akoby zmeravené v priestore. A srdcovník skutočne “výrazne tlmí tachykardiu” a osoží pri “srdečnej ischémii” 6

Musíme povedať, že pri pohľade na srdcovník - okom duše - máme hudobný zážitok; aký sa azda dá prirovnať len k určitému druhu sláčikového vibráta, napr. z tretej vety Korsakovovej Šeherezády, pri ktorom sláčik vibruje tak, že sa striedavo a zrýchlene dotýka strún; alebo potom ešte vibráta na cimbale so sláčikmi tak, ako to vedia zahrať iba cigáni, ktorých hudba tak “chytá za srdce”. Sláčiková hudba

skutočne pôsobí na srdce, a vnútorne aktívne prežívaná môže nahradiť liečivú rastlinu.

* Rudolf Steiner opisuje, ako duchovný tón, vychádzajúci od duchovných bytostí, najmä zo slnka a planét, vyznieva do rastlinných foriem: *“To je tajomstvo rastlinného bytia, že každá kvetina je výrazom tónov, ktoré ju formujú a dávajú charakter jej plodom... Možno viete, ako tón môže dávať hmotnému svetu formu. Pomyslite si na experiment s Chladného obrazcami, ako sa prach na platni pod vplyvom tónu zoskupuje do obrazcov; tieto obrazce sú výrazom tónu, ktorý ich vytvoril... tak tóny slnka, ktoré možno počuť len ušami ducha, vykúzlujú formu rastliny... je pravda, čo povedal Goethe: “Slnko znie na starý nápev”... v rastlinných formách vyznievajú tóny slnka, odzrkadlenie hudby sfér, von do priestoru.”* 8

Aby sme sa však uistili, že sa neoddávame len predstavám, že tu nejde len o nejakú náhodnú špekuláciu ad hoc, o náhodné spojenie vonkajšej podoby rastliny s jej terapeutickým účinkom, vyberme z päťdielného herbára od Janču a Zentricha 6 (obsahuje asi 400 liečivých rastlín) všetky byliny s rytmickou stavbou, teda tie, pri pohľade na ktoré máme výrazný zážitok rytmu. Sú to: okrem srdcovníka obyčajného, jablčník obyčajný, mäta sivá, karbinec európsky, pŕhľava dvojdomá, valeriána lekárska...

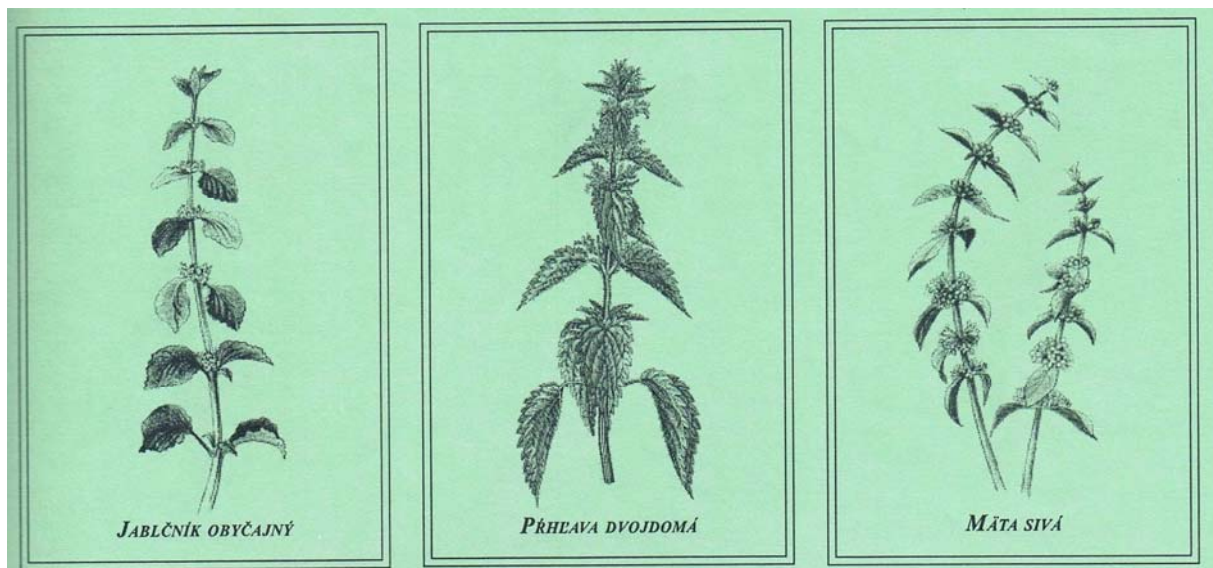
A teraz sa pozrime, ako účinkujú: Jablčník obyčajný “priaznivo ovplyvňuje dýchacie cesty, cievny a krvný obeh... dá sa využiť ako pomerne účinné antiarytmikum.” Mäta sivá: “Hoci sa pôsobenie mäty sivej veľmi blíži pôsobeniu mäty kučeravej a mäty piepornej... na rozdiel od oboch predchádzajúcich ovplyvňuje istým spôsobom aj srdečnú činnosť.” Karbinec európsky “pôsobí ako kardiosedatívum a môže sa preto využívať pri búšení srdca”. Valeriána lekárska “veľmi dobre ovplyvňuje srdečnú neurózu”. Pŕhľava dvojdomá – “kardiotonikum”. Ďalej pozorujeme rytmickosť u týchto rastlín (i keď už nie u všetkých v takej výraznej, čistej podobe): Medovka lekárska “sa uplatňuje... pri búšení srdca, arytmiách”. Chinínovník lekársky “tlmí dráždivosť srdca, takže sa dá použiť aj pri arytmií, tachykardii”. Alojzia citrónová “používa sa na liečenie tachykardie – búšenia srdca”. Šišiak bajkalský “tlmí srdečné arytmie a fibrilácie”. Hrdobarka obyčajná “priaznivo ovplyvňuje srdcový obehový systém a cievny”. Santal biely “prehľbuje prácu srdečného svalu”. Čistec lesný “môže sa uplatniť aj ako mierne kardiotonikum”. Kukurica siata “pôsobí tiež ako mierne

kardiotonikum”. Prútnatec obyčajný: “Na prelome 19. a 20. st. boli účinné látky tejto drogy intenzívne skúmané ako kardiotonikum... Neskôr sa od aplikácie v tejto oblasti upustilo.” 6 Ako kandidáti na rytmické rastliny v Zentríchovom herbári prichádzajú do úvahy ešte štyri: eukalyptus guľatoplodý, hadinec obyčajný, hluchavka biela a yzop lekársky. U týchto sa pôsobenie na srdce neuvádza.

Rytmické rastliny. Konvalinka

Ako sformulovať pojmovo, čo majú tieto rastliny spoločné? V Sophii 16 sme si už vysvetlili, že rastlinu, rovnako ako človeka, možno rozdeliť na tri hlavné články, ktoré si navzájom zodpovedajú v tom zmysle, že človek je niečo ako “obrátaná rastlina”: koreň zodpovedá u človeka nervovo-zmyslovému systému s centrom v hlave; kvet systému látkovej výmeny s centrom v útrobach a údoch; stonka a listy rytmickému systému s centrom v srdci. Srdce a pľúca sú tie orgány, ktoré po celý život pulzujú v nepretržitom rytme. Tvoria u človeka stredný článok, rytmický systém, ktorý harmonizuje, sprostredkuje medzi nervovo-zmyslovým systémom na jednej strane a systémom látkovej výmeny na strane druhej.

Srdciari, kardiaci sú vlastne ľudia, u ktorých nervový systém a systém látkovej výmeny nadmieru zasahujú do rytmického systému a zatlačujú ho. Hnev, chvat, netrepezivosť sú prejavom toho, že sa človek nedokáže harmonicky vradiť do rytmu života, že nechápe, že všetko má svoj čas, svoj prirodzený poriadok, a chcel by čas “znásilniť”.

Rastliny, ktoré sme vybrali, majú spoločné to, že u nich **rytmický systém - stonka s listami - dominujú**. To znamená, že **tvorba koreňa a kvetu je buď silno potlačená (ako napr. u prhlavy), alebo ich rytmický systém “ovláda”**. To vidíme napr. u gracioly lekárskej, kde ešte aj podzemok je rytmicky článkovaný. A na druhej strane veľmi krásnym spôsobom u konvalinky, kde kvetotvorba je tým najčistejším, priamočiarym spôsobom vtiahnutá do rytmického systému.

Všeobecný prototyp rastliny je taký, že kvet je na konci stonky; že kvetotvorba zarazí a preruší rytmický systém, a ukončuje rast stonky. U konvalinky je rytmický systém taký silný, že ho tvorba kvetu nedokáže zastaviť, ale zakaždým len trochu oslabiť, a musí ho akoby premáhať na viackrát. Tak sa zoraďujú zvončeky konvalinky jeden za druhým za sebou na stonke, v rytmickom slede, ktorý vytvára určité

decrescendo, od najväčšieho zvončeka po najmenší, v zmešujúcich sa intervaloch. Z konvalinky máme hudobný zážitok zvonkohry, ako by niekto prešiel paličkou po xylofóne.

Presne ten istý jav ako u konvalinky nachádzame u kokoríka mnohokvetého a u náprstníka červeného. Týmto sme odhalili ďalšiu skupinu rastlín, ktorých účinkov na srdce je taký silný, že v Zentrichovom herbári nie sú ani uvedené, lebo laik by s nimi ani nemal manipulovať. Konvalinka a náprstník obsahujú srdcové jedy, tzv. kardioaktívne glykozidy konvalatoxín a digitoxín, ktoré sa podávajú ako kardiotoniká len na lekárske predpis, po desaťtisícinách gramu. Väčšie množstvá spôsobujú smrť zastavením srdca. Aj "kokoríky obsahujú podobné glykozidy s účinkom na srdce ako konvalinka." 7

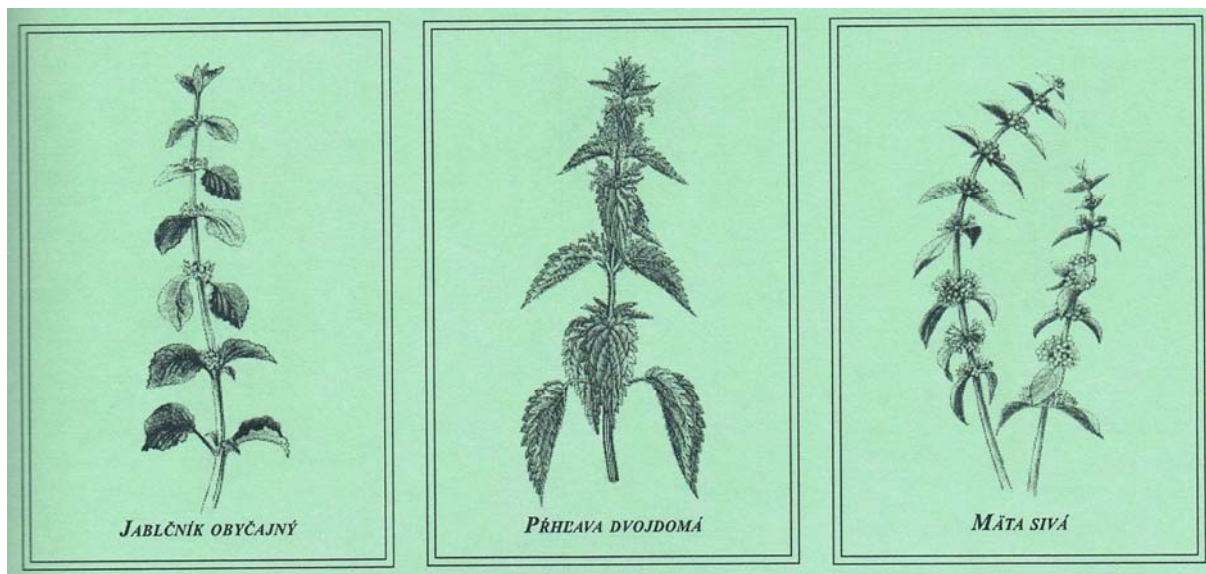
Štyri posledné rastliny zo Zentrichovho herbára – eukalyptus, hadinec, hluchavka a yzop – sa síce neuvádzajú ako srdcové lieky, ale ako lieky priedušiek a dýchacích ciest: "Yzop pokladáme pre jeho vlastnosti za základnú bylinu pre liečbu priedušiek." Pôsobia teda taktiež na rytmický systém; rovnako ako väčšina predtým uvedených rastlín pôsobila zároveň na srdce aj na dýchacie cesty.

Dve cesty: poznanie a informácia. Automatizácia života

Všimnime si, že účinky konvalinky aj náprstníka na srdce sú analogické, hoci konvalinka patrí medzi ľaliovité a náprstník do čeľade krtičníkovitých. Na druhej strane mäta sivá, mäta kučeravá a mäta pieporná patria všetky tri medzi hluchavkovité, avšak iba mäta sivá je rytmická, a líši sa od ostatných dvoch práve svojím účinkom na srdce. Vidno, že rôzne botanické sústavy pre triedenie rastlín síce slúžia praktickej orientácii a poriadku, ale majú nie vždy veľa spoločné so skutočnou podstatou toho, čím rastliny sú.

V súvislosti s rozpoznávaním povahy rastlín voľným okom sa žiada výslovne upozorniť ešte na dve veci: Existuje celý rad kvázi-ezoterických učiteľov a skupín, ktoré sa domnievajú komunikovať so skupinovými dušami rastlín. Avšak vnemy, ktoré uvádzajú, sú jednak celkom nezlučiteľné a protirečivé navzájom, jednak protirečia faktickým experimentálnym výsledkom vedy. **V pravej duchovnej vede dvaja bádatelia dospievajú nezávisle k rovnakému výsledku.** V takej pseudo-ezoterickej skupine sa u 20-člennej skupiny po pozorovaní jednej rastliny vyskytne aj 20 názorov, ktoré nemajú takmer nič spoločné. Subjektívna fantázia sa zamieňa za duchovné poznanie. Skutočnosť, že týchto ľudí vôbec neruší, že ich "jasnovidné zážitky" nemajú nič spoločné s realitou, a to ani po dôrazných upozorneniach, výrečne svedčí o tom, že sa tu vôbec nehľadá pravda, ale len subjektívne sebauspokojenie, vyžívanie sa v určitých vnútorných pocitoch, ktoré si títo ľudia sami vytvárajú. Nikomu by sme neradili sa na svoje subjektívne pocity o rastlinách spoliehať – veľmi rýchlo by sa otrávil.

Na druhej strane je potrebné upozorniť na to, že pravdivé poznanie o duchovných bytostiach v rastlinách nie je možné ani nijako intelektuálne vyšpekulovať. Tu je potrebný skutočný jasnovidný zážitok na úrovni čistej inšpirácie, alebo aspoň imaginácie. Človek musí dokázať vnútorne aktívne napodobiť a zopakovať tvorivé činy duchovných bytostí. Duchovný bádateľ musí duchovnú bytosť najprv vidieť – a až potom nachádza vonku v prírode, v človeku atď., jej podpis, vyvstanú pred jeho očami spoločné znaky, ktoré sa k tejto bytosti vzťahujú. Inak týždne ani mesiace kombinovania a konštruovania hypotéz neprinášajú žiaden výsledok, lebo človek nemá nič vnútorné, k čomu by mohol to vonkajšie prirovnáť.

V tomto spočíva aj príčina, prečo súčasné prírodné vedy, kdekoľvek majú do činenia s niečím živým, stoja pred obrovským množstvom nazhromaždených informácií, jednotlivostí, neschopné nájsť v nich súvislosť, systém, jednotnú myšlienku. Výsledkom práce takého filozofa či prírodovedca len s brilantným intelektom, ale citového chudáka, budú môcť byť vždy len zložito vykonštruované a vykombinované abstraktné myšlienkové systémy a schémy, napriek svojej zložitosti povrchné, nikdy nie niečo naozaj nové, ozajstné, plodné, čo korení v hlbších, skrytejších vrstvách života.

Kým bude v akademických kruhoch módou upierať objektivitu všetkým takým druhom poznávacích procesov, ktoré sú spojené aj s citovým zážitkom, alebo sa tomu dokonca posmievať; **kým sa laboratórny stôl nepremení na oltár, kým na akadémiách nepochopia, že najdôležitejším inštrumentárium vedca je do hĺbky prežívaná úcta k duchovnému svetu a mravné sebazapieranie – veda nikdy neprekročí onú magickú hranicu medzi poznaním neživého a živého.**

Toto je najdôležitejší podnet pre vývoj vedy v 21. storočí: **sily cítenia, keď sa zušľachtia, alchymicky sčistia, sa môžu stať (objektívnymi) poznávacími orgánmi duše.** Veda musí poopraviť svoj názor, že myšlienkový poznávací proces nezávisí od mravného profilu vedca - ak chce urobiť vôbec nejaké prvé skutočné kroky v pochopení toho, čo je živé.

Poznávanie s pomocou neustáleho zdokonaľovania technických zariadení je určitou cestou; nie však jedinou; navyše v mnohých smeroch obmedzenou a pri veľkej disproporcii medzi stavom techniky a stavom mravným aj nebezpečnou. Vedie to na jednej strane k informačnej revolúcii, t.j. k stavu, keď sa hromadí stále viac informácií, ktoré dávajú stále menší celkový zmysel, v ktorých sa stále ťažšie orientuje, a ktoré robia život stále zložitejším, namiesto toho, aby ho zjednodušovali. Na druhej strane to vedie k tomu, že ľudský život sa stáva stále viac a viac závislý od špecialistov, a ľudstvo ako celok stále závislejšie od prístrojových systémov.

Už dnes je poznatkov v medicíne toľko, že pacientovi-laikovi nezostáva nič iné, než pasívne sa odovzdať do rúk lekára-špecialistu. Azda iba ako veľmi slabý, a vzápätí aj zavrhnutý porýv citu, sa v človeku možno ozve, že je predsa z princípu nedôstojné, a človeka nie hodné nechať, aby s ním bolo robené niečo, čomu sám nerozumie. Za chvíľu však tomu nebude rozumieť už ani lekár. Keď sa bude objem informácií vo farmakológii naozaj každých 18 mesiacov zdvojnásobovať, nebudú

môcť nakoniec ani špecializovaní lekári udržať toho toľko vo vedomí, a budú sa musieť čoraz viac spoliehať na počítačové databanky a expertné systémy.

Ľudstvo nemá vôbec tušenie, aký závažný je toto moment a čo to vlastne znamená. Znamená to, že človek je stále viac vtáňovaný do sféry, v ktorej sa rozhoduje na základe informácií, ktorých pôvod nepozná, ktoré nie je schopný preniknúť vlastným vedomím, pochopením, tvorivo zopakovať. **Znamená to, že človek je stále viac vtáňovaný do sféry automatického konania.**

Zanedlho človek nebude kompetentný rozhodnúť ani čo bude jesť, ani ako má robiť najzákladnejšie životné úkony, ale bude sa pri tom riadiť informáciami od špecialistov. Zanedlho vlády nebudú o ničom rozhodovať, ale len dvíhať ruky a odsúhlasovať projekty, predložené anonymnými tímami špecialistov. Už dnes vznikajú rozsiahle spoločenské katastrofy, a budú stále väčšie, v dôsledku toho, že masy ľudí sa stále menej rozhodujú na základe vlastného poznania, prežitia, na základe toho, že by prehliadali všetky súvislosti svojho konania – ale na základe informácií, ktorých pôvod, kvalita a skutočný význam pre nich zostáva temný.

To by muselo viesť do budúcnosti – len keď to človek domyslí do konca – k tomu, že ľudia by boli stále závislejší od strojov a sami sa stávali strojmi. Je oslobodzujúce vedieť, že existuje do budúcnosti aj iná cesta, na ktorej bude môcť človek zušľachťovať svoje duševné schopnosti tak, že to nahradí laboratórne prístroje. Že existuje cesta, ako aspoň čiastočne kompenzovať onen jednostranný vývoj k automatizácii skvalitnením vlastnej osobnosti, a v ďalekej budúcnosti ho eliminovať celkom. Jedna kvapka inšpirovaného poznania nahradí miliónové investície a metráky výskumných správ.

Poznávací proces, o akom tu hovoríme, nie je, pravda, “vedecký” v tom zmysle, v akom sa dnes “vedeckosť” chápe. Dovoľujeme si však ešte raz pripomenúť, že viedol k objektívnejším a spoľahlivejším výsledkom, než akékoľvek botanické triedenie známe súčasnej vede, na základe ktorého nemožno povedať o rastlinách takmer nič vopred. Tu treba skôr poopraviť, rozšíriť pojem “vedeckej metódy”, nie znásilňovať skutočnosť do zaužívaných pojmov. Je navyše rýchlejší a celkom nenáročný na prístrojové vybavenie a finančné investície. Je však zato mimoriadne náročný v jednom smere: v smere morálnej vôle. Bádateľovi sa môže stať, že aj keď sa mu už podarí do určitej miery preniknúť do duchovnej podstaty jednej rastliny, nemusí sa mu to isté podariť s druhou, lebo nemá vyvinutú príslušnú cnosť, ako oko ducha, a zostáva vzhľadom k tej-ktorej oblasti duchovného sveta slepý. Kto vie, ako ťažko človek zápasí o prekonanie seba samého, o vytvorenie nových morálnych návykov, často celý život s jednou vlastnosťou – vie, o akej závažnej a ťažko preklenuteľnej hranici ľudského poznania tu hovoríme.

Dá sa povedať, že **súčasná civilizácia spočíva do veľkej miery na tom, že nahradzuje ono nevyhnutné morálne úsilie stále väčšími investíciami do technológie a prístrojového parku.** Tým sa však čoraz viac morálne zadlžuje a pripútava stále tesnejšie k sfére strojov a hmotných surovínových zdrojov.

Múdrosť skrytá v rastlinách

Jedna vec je vkladať do prístrojov skúmavkové preparáty – a celkom iná vec je byť v láske s konvalinkou, ktorá potom, čo ste na ňu roky mysleli, čo ste pred ňou preliali more slz prosiac, aby na vás smelo prejsť niečo z jej cnosti – sa k vám nakoniec skloní a prezradí vám, že existuje vyšší druh lásky, ktorú však ľudia ešte zatiaľ neznesú, a preto je konvalatoxín najprudším zo všetkých známych srdcových

jedov. Tu porozumiete, prečo sa v akejsi mariánskej orácii spieva: “ego sum lilium convallium”, “ja som ľalia údolí (konvalinka)”.

Suchý vedecký rutinér, aj keby obracal vňat' srdcovníka pod mikroskopom dvadsať rokov, nikdy nezažije, čo to znamená, keď k vám po prvý raz prehovorí skupinová duša srdcovníka obyčajného, a začne vám rozprávať o tajomstvách v hĺbinách vesmíru, o vzniku času... a tu sa vám aj tie najťažšie partie aristotelizmu a tomizmu, nad ktorými si lámu hlavu filozofické ústavy, začnú otvárať pred vami jedna za druhou, ako púčky ruží a vydávať vám svoje významy: Odrazu viete, prečo práve piata Aristotelova kategória teda tá, čo zodpovedá znameniu leva, je čas; alebo prečo Rudolf Steiner zo svojho hlbokého jasnovidného poznania vyslovil takú vetu, že “lev vytvára čas”. Cherubín leva vytvára rytmus, rovnomerné duchovné intervaly, o ktoré sa opiera plynutie času v kozme; a Saturn, ako protihrač Slnka, uzatvára tieto intervaly do ohraničených časových cyklov, vytvára časové periódy, obdobia. Odrazu viete, prečo v stredoveku zo siedmich slobodných umení priradzovali práve hudbu slnku; alebo prečo archanjel slnka má byť ten, ktorý udržuje v kozme poriadok, ktorý zatláča vzbúrené bytosti, ktoré sa snažia predbiehať udalosti, späť na ich miesto; kto koordinuje všetkých duchov času a archanjelov v slnečnej sústave do harmonickej, rytmickej spolupráce.

A cítite, že ste boli prijatí do neviditeľného spoločenstva tých, čo stáli tam, kde vy teraz, už dávno pred vami – veď, už aj starý latinský názov srdcovníka obyčajného znie: leonurus cardiaca, t.j. levia nevesta, alebo levia dievčina.

Veru, vedec-rutinér nikdy neskúsi čo znamená byť pri poznávaní prírody naplnený vďakou až k slzám. Človek si jedného dňa uvedomí, že sa sám odsudzuje k existencii na povrchu života tým, že k veciam okolo seba zaujíma paušálne posmievací, pohrdavý postoj, na všetko sa hneď díva tak, že v tom nebude nič viac, než len to, čo on už pozná. No len čo sa človek postaví k veciam okolo seba s úctou, úžasom, pokorou, s tým správnym motívom, začnú tieto veci pred ním vyslovovať neslýchané tajomstvá. Pre tých, čo to už tušia, budeme v tomto poznávaní duchovných bytostí rastlín srdcom tu v Sophii pokračovať; povieme si presnejšie, ktoré bytosti a ako sa podieľajú na rozličných procesoch v rastlinách a ich častiach; a v akom sú vzťahu tieto procesy k človeku. Nech to znie akokoľvek fantasticky, ukážeme, že je možné zistiť mnohé o biochemickej štruktúre rastlín, vidieť aj obsah stopových prvkov a kovov voľným okom, bez akýchkoľvek prístrojov; povieme si niečo o evolúcii rastlín, a ukážeme, že je možné vidieť aj to, čo sa stalo pred 500 miliónmi rokov, bez akýchkoľvek vykopávkov – ani žiadnym kyvadielkovaním alebo vyvolávaním duchov – ale len tým, že dovedieme ľudské sily myslenia a cítenia k ich najvyššej čistote.

1 Karol Míka: Fytoterapia pre lekárov. Osveta, Martin, 1991.

2 Richard E. Schultes, Albert Hofmann: Rostliny bohů. Volvox Globator & Maťa, Praha, 1996.

3 Frits H. Julius, Ernst-Michael Kranich: Bäume und Planeten. Beitrag zu einer kosmologischen Botanik. Freies Geistesleben, Stuttgart, 1985.

4 Scott Cunningham: Magické rostliny. Volvox Globator, Praha, 1994.

5 Emil Páleš: O signatúrach zvierat, rastlín a minerálov. Sophia 6, 1995.

6 Jiří Janča, Josef A. Zentrich: Herbář léčivých rostlin. I-V. Eminent, Praha, 1994.

7 Velká kniha rostlín, hornín, minerálov a skamenelín. Příroda, Bratislava, 1997.

8 Rudolf Steiner: Welt, Erde und Mensch (Svět, Zem a člověk). Phil.-anthrop. Verlag, Dornach, 1930.